

L'aigua és un dret humà

Que l'aigua és un element imprescindible de la vida ho sabem tots i totes. De fet, sense aigua no podem viure més que uns dies. Però la importància de l'aigua va fins i tot una mica més enllà, ja que no només és vital beure-la sinó que, pel desenvolupament d'una vida digna, l'accés a l'aigua potable i al sanejament en quantitats suficients es fa també imprescindible. Així, la manca d'aquest accés comporta riscos per la vida, la salut i altres elements bàsics i necessaris per la supervivència de les persones, però també pel desenvolupament econòmic i social dels pobles.

Tot i aquesta centralitat, l'aigua és un recurs limitat; només el 0,1% de l'aigua al món és dolça i accessible en llacs i rius. A més, és un recurs mal repartit; tenim zones amb abundant aigua i d'altres que pateixen "estrès hídric", és a dir, disposen de menys de 1.000 litres d'aigua per persona i any. Aquesta escassetat, juntament amb la manca d'infraestructures i inversions i amb la mala gestió, es tradueix en 1.100 milions de persones sense accés a l'aigua potable i 2.600 milions sense sanejament. La majoria d'aquestes persones, i no és casualitat, viuen a Àsia, Àfrica i a algunes zones d'Amèrica Llatina.

És evident, i així ho recullen els successius informes de desenvolupament humà de Nacions Unides, la vinculació entre la manca d'accés a l'aigua potable i al sanejament i els índexs de pobresa i desenvolupament humà. Els grups més vulnerables, els que pateixen més aquesta manca, són les dones, sovint encarregades de fer arribar l'aigua a la llar familiar, i els infants, amb majors riscos de salut. Tots els anys moren a causa de la manca d'aigua, de l'ús d'aigües no potables i de la manca de sanejament, uns 2,2 milions de persones, la majoria d'elles menors de cinc anys.

Malgrat aquesta situació de crisi donada per l'escassetat i la constatació de la relació entre manca d'aigua i pobresa, el dret humà a l'aigua potable i al sanejament no està reconegut com a dret humà independent i autònom en cap text vinculant de protecció de drets humans. El dret a l'aigua es troba vinculat principalment al dret a la salut o al dret a la vida i a un nivell de vida adequats. D'aquesta manera trobem referències explícites a l'aigua en instruments internacionals de protecció dels drets humans com ara la Convenció sobre l'Eliminació de totes les formes de Discriminació contra la Dona de 1979 i la Convenció sobre els drets dels Infants de 1989.

No va ser fins el 2002, en l'Observació 15 del Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals, que les Nacions Unides van definir el dret humà a l'aigua com "el dret de tothom a disposar d'aigua suficient, salubre, acceptable, accessible i assequible per a l'ús personal i domèstic". Malauradament, les observacions del Comitè DESC no són vinculants i no obliguen els estats. Ens trobem llavors amb una manca de protecció i garantia a nivell internacional pel que fa a l'aplicació del dret a l'accés a l'aigua potable i al sanejament que hauria de ser corregida.

La Declaració de Drets Humans Emergents, promoguda, entre d'altres, per l'Institut de Drets Humans de Catalunya, recull tant el dret a l'aigua i al sanejament com altres drets sorgits de les noves realitats i necessitats derivades dels canvis globals que el món i la societat experimenta. I, com es caracteritza aquest dret a l'aigua? Doncs es tracta d'un dret individual, els titulars del qual són les persones físiques, i és, a més a més, un dret de prestació, és a dir, requereix la intervenció de l'estat per proveir-lo.

Aquesta característica pública de la provisió de l'aigua cal que sigui destacada, ja que el fracàs dels models de gestió privada impulsats per les Institucions Financeres Internacionals a través dels seus plans de reajustament sobretot a Amèrica Llatina, Àfrica i Àsia, van demostrar que un element bàsic per la vida com és l'aigua no pot deixar-se en mans del mercat. La garantia de l'accés universal als serveis d'abastament i distribució d'aigua i sanejament en condicions d'equitat, passa per la gestió pública amb control i participació social. Aquesta gestió pública ha d'evitar el malbaratament d'aigua a través de tarificacions per trams que gravin els més consumidors i que assegurin que el servei mínim i bàsic per tothom sigui assequible.

Perquè, tal i com ens repeteixen entitats com Enginyeria Sense Fronteres, l'aigua no és una mercaderia, és un dret, i com a tal ha de ser gestionat per les administracions públiques per tal de garantir el seu gaudi universal.

Aida Guillén i Àgueda Mera

Institut de Drets Humans de Catalunya